

IS VENEZUELA ONDERDEEL VAN DE VOLGENDE PROXY-OORLOG?

Regio Update Latijns-Amerika | Op dinsdag 2 september kwamen de spanningen tussen de VS en Venezuela op een nieuw hoogtepunt doordat militairen van de VS de elftallige bemanning van een Venezolaanse boot doodden in internationale vaarwateren. De legitimering voor de actie, aldus Trump op zijn sociale media-kanaal, luidt dat het zou gaan om drugssmokkel en dus onderdeel was van de war on drugs. Op 15 september volgde een tweede boot met drie personen aan boord. De verhoogde aanwezigheid van lucht- en marinetroepen van de VS in de Caraïben in dat verband wordt door Maduro van Venezuela beantwoord met een oproep aan troepen en milities. Kan een verdere escalatie uitmondten in direct conflict?

Historische duiding

Om de situatie in Venezuela te begrijpen kom je al snel uit bij de zeer markante Hugo Chávez, goed voor feitjes en smeuijge anekdotes op verjaardagen. Zo gaf Chávez in 2009 Eduardo Galeano's boek *Las venas abiertas de América Latina* – een aanrader voor wie interesse heeft in de regio – aan Barack Obama. Het boek bekritiseert de structurele ongelijke economische- en machtsrelatie en exploitatie vanaf het kolonialisme tot het late imperialisme van de VS in de regio en roept op tot waardigheid, onafhankelijkheid en zelfdeterminatie voor Latijns-Amerikaanse staten.

In een ander voorbeeld zei Koning Juan Carlos van Spanje in 2007 tegen Chávez – die constant door de premier van Spanje heen sprak: “¿Por qué no te callas?” (Waarom houd je je mond niet?). In de wekelijkse live tv-show *Aló Presidente* sprak Chávez soms zeven tot acht uur onopgehouden over de meest uiteenlopende onderwerpen, terwijl hij beleid maakte en daarvoor plekken in het land bezocht, ministers ontsloeg, Marx citeerde en de VS beledigde.

De oliepesos vloeiden rijkelijk en “el Comandante” gaf veel olie uit solidariteit aan bondgenoten. Hij startte zelfs een jarenlang lopend programma waarmee stookolie gratis of tegen zeer hoge kortingen werd gegeven aan de armen in de VS. Er werd dus dubbel gestookt. Door velen, zeker in Venezuela, geroemd om zijn charisma, is het de Venezolanen het lachen inmiddels al vele jaren vergaan.

Het land is door het falende economische beleid van Hugo Chávez en diens opvolger Nicolás Maduro volledig in de afgrond geraakt met een grote humanitaire crisis met miljoenen vluchtelingen, voedsel- en medicijntekorten en een explosie aan geweld tot gevolg. Het land met 's werelds grootste bekende olievoorraden die al sinds de vroege 20e eeuw geëxploiteerd werden was lange tijd één van de welvarendste landen in de regio. Maar diezelfde olie zorgde voor grote economische afhankelijkheid en verwaarlozing van andere sectoren, de zogenaamde “Hollandse ziekte”.

De socialistische Chávez smeed vrijwel al het oliegeld over de balk en gedroeg zich meer en meer als autoritaire leider. Pakweg een jaar nadat Chávez door ziekte overleed stortte de economie in door een combinatie van dalende olieprijsen en expansieve monetaire financiering door de regering van Maduro die leidden tot ongekennde hyperinflatie die jarenlang aanhield. Er werd met een daling van het bbp gesproken over de grootste economische krimp in vredestijd ooit. Ondertussen werd Nicolás Maduro steeds repressiever en kreeg Venezuela vanaf 2017 te maken met internationale sancties en werd geschorst als lid van de douane-unie Mercosur totdat de democratie hersteld zou zijn.

Jelle van der Wal
Geopolitiek analist Latijns-Amerika

Guyana

De regionale dimensie maakt de zaak extra explosief. In buurland Guyana heeft een consortium onder leiding van ExxonMobil, Hess en CNOOC in 2015 meer dan 11 miljard vaten aan winbare oliereserves geïdentificeerd. Het probleem is dat een groot deel van deze velden dicht bij, of volgens Venezuela zelfs ín, het betwiste grensgebied Essequibo liggen.

Essequibo beslaat ruim tweederde van het grondgebied van Guyana en wordt al sinds de 19e eeuw door Caracas opgeëist. De oorsprong van het conflict ligt in een arbitraal vonnis uit 1899 dat de grens in het voordeel van Guyana's toenmalige kolonisator Groot-Brittannië vastlegde. Venezuela heeft dit vonnis nooit volledig erkend en stelt dat het tot stand kwam onder oneigenlijke druk.

Met de vondst van olie is de kwestie weer volop actueel. Caracas houdt vol dat de natuurlijke hulpbronnen in Essequibo en aangrenzende kustwateren in feite Venezolaans eigendom zijn. Maduro organiseerde eind 2023 zelfs een controversieel referendum waarin Venezolanen zich mochten uitspreken over annexatie van Essequibo – officieel goedgekeurd door een ruime meerderheid. Guyana daarentegen beroept zich op internationale erkenning van de grenzen en heeft de zaak bij het Internationaal Gerechtshof in Den Haag gebracht.

Monroe-doctrine 2.0?

Washington ziet Guyana's energie-infrastructuur als strategisch belang en positioneert militaire aanwezigheid in de regio deels als bescherming daarvan. De migratiestromen vormen een tweede structurele factor die de geopolitieke impact van de crisis versterkt. Miljoenen Venezolanen hebben het land verlaten in het afgelopen decennium, met name richting Colombia en Brazilië. Deze landen dragen grote sociaaleconomische lasten, variërend van druk op arbeidsmarkten en publieke diensten tot spanningen aan de grensregio's waar guerrillagroepen en criminele netwerken actief zijn.

Colombia functioneert al langer als directe partner van de VS in de strijd tegen drugsnetwerken en guerrillabewegingen en zal de spanningen met Venezuela mogelijk gebruiken om nauwere samenwerking te rechtvaardigen, hoewel Petro van Colombia en Trump een lastige voorgeschiedenis hebben en ideologisch tegenover elkaar staan. Deze regionale spanningsvelden worden versterkt door de rol van internationale grootmachten. China is sinds de jaren 2000 uitgegroeid tot de belangrijkste externe financier van Caracas via leningen tegen olie en blijft Venezuela voorzien van diplomatieke en financiële buffers tegen internationale isolatie, al houdt Beijing zich in de huidige crisis opvallend op de achtergrond. Rusland is veel explicieter aanwezig: het leverde wapens, veiligheidsadviseurs en militaire steun en ziet Venezuela als strategisch bruggehoofd in de westelijke hemisfeer, een manier om de Amerikaanse invloed direct uit te dagen.

Iran en Turkije spelen daarnaast een secundaire rol, respectievelijk via oliesamenwerking, benzineleveringen en goudhandel die helpen sancties te ontwijken. Cuba, tenslotte, vormt een structurele pijler in het overleven van het Venezolaanse regime: sinds Chávez bestaat er een diepe wederzijdse afhankelijkheid, met goedkope Venezolaanse olie in ruil voor Cubaanse artsen, inlichtingendiensten en veiligheidsadviseurs die Maduro's machtsapparaat helpen consolideren. Voor Washington geldt deze as Caracas–Havana al decennialang als symbool van anti-Amerikaanse aanwezigheid in de regio, waardoor de perceptie van Venezuela niet los kan worden gezien van Cuba's rol.

Jelle van der Wal
Geopolitiek analist Latijns-Amerika

Venezuela's buurland Brazilië onder Lula kiest voor een andere lijn: multilaterale diplomatie, gericht op regionale dialoog en de-escalatie. Daarmee ontstaat een spanningsveld tussen landen die directe Amerikaanse veiligheidssteun verwelkomen en landen die juist vrezen dat de VS een nieuwe containment-strategie toepassen in Latijns-Amerika, een Monroe doctrine 2.0.

2 en 15 september

De logica van de incidenten rondom de Venezolaanse boten moet gelezen worden in het bredere narratief van Washington waarin criminele netwerken uit Venezuela niet alleen als drugsbendes worden geschetst, maar als transnationale veiligheidsdreiging. Het framen van drugsbendes als terroristische organisaties werd al langer gebruikt om Venezolanen vanuit de VS (zie update: Deportaties). Diezelfde framing biedt politieke ruimte voor een veel zwaardere militaire Amerikaanse betrokkenheid in de regio.

Wat in eerste instantie een anti-criminele operatie lijkt, kan via het narratief van narco terrorisme uitgroeien tot een argument voor geopolitieke confrontatie. Het window of opportunity dat hiermee gepaard gaat, biedt met name haviken in de Amerikaanse Senaat, zoals Marco Rubio, de kans om al langer bepleite hardere druk op Caracas politiek door te drukken. Op die manier verschuiven grenzen: wat begint als drugsbestrijding, kan eindigen in een proxy-conflict met regionaal en mondiaal effect.

Handelingsperspectieven voor Nederland en de EU

Voor Nederland is de crisis en een mogelijk conflict direct interessant daar de Nederlandse Antillen direct te maken krijgen met vluchtelingen uit Venezuela. Aruba ligt slechts op 23 kilometer afstand van Venezuela. Wat voor velen dus ver lijkt is in werkelijkheid dichtbij. In Den Haag is er bovendien een belangrijke rol weggelegd voor het Internationaal Gerechtshof om duidelijkheid te scheppen rondom de situatie van Guyana.

Nederland en de EU zullen een keuze moeten maken wanneer het conflict verder escaleert: meegaan in de regime-change of een diplomatieke route om escalatie te voorkomen. In een eerste scenario moet goed nagedacht worden over een post Maduro Venezuela, om niet de fouten uit het verleden te herhalen, waar Libië na de val van Moammar al-Qadhafi misschien wel het meest vergelijkbare voorbeeld vormt. Lula zou in een tweede, diplomatiek scenario een brug kunnen vormen, waardoor Europa niet direct de VS in "haar achtertuin" uitdaagt.

De EU zou ook moeten sturen op meer juridische bewijslast en legitimering door de VS binnen de kaders van het internationaal recht. Inzet zou een heroriëntatie op multilaterale anti-narcoticaketens (inclusief landen als Colombia en Brazilië) moeten zijn met toezicht van neutrale organisaties.

De kern is dat de September-crisis laat zien hoe snel een tactische maar juridisch moeilijk te legitimeren actie tegen drugshandel kan transformeren in een geopolitieke katalysator. De combinatie van Amerikaanse unilaterale keuzes, Venezolaanse militarisering en regionale veiligheidszorgen maakt dat escalatie steeds dichterbij komt. Juist daarom is het van belang dat Nederland en de EU diplomatieke buffers versterken, multilaterale kaders inzetten en humanitaire steun vergroten om te voorkomen dat het lang vredige Latijns-Amerika toneel wordt van de volgende langdurige proxy-oorlog.

Jelle van der Wal
Geopolitiek analist Latijns-Amerika

